

การบริหารหลักสูตรแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้
สำหรับเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดลำพูน
สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ*

PARTICIPATORY CURRICULUM MANAGEMENT TO PROMOTE LEARNING FOR
CHILDREN WITH SPECIAL NEEDS THE SPECIAL EDUCATION CENTER,
LAMPHUN PROVINCE, THE OFFICE OF SPECIAL EDUCATION ADMINISTRATION

เฉลิมรัฐ โพธิ์แจ่ม*, ศศิพินต์ สุขบุญพันธ์

Chalermrat Pojaem*, Sasipin Sukbunpant

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ เชียงใหม่ ประเทศไทย

Faculty of Education, Chiang Mai Rajabhat University, Chiang Mai, Thailand

*Corresponding author E-mail: merci.mangoo@gmail.com

*Tel: 090-554-0550

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้วัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารหลักสูตรแบบมีส่วนร่วม และ 2) แนวทางการบริหารหลักสูตรแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดลำพูน สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ดำเนินการ 2 ระยะ ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหา สอบถามความคิดเห็นจากผู้บริหาร นักสหวิชาชีพ ครู และผู้ปกครอง ประชากร 200 คน ได้รับข้อมูลคืน 199 คน เครื่องมือ คือ แบบสอบถามประมาณค่า 5 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระยะที่ 2 เสนอแนวทางจัดประชุมสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญร่วมกับผู้ทรงคุณวุฒิเลือกแบบเจาะจง 7 คน เครื่องมือ คือ แนวทางสนทนากลุ่ม และวิเคราะห์เนื้อหา ผลวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบันและปัญหาภาพรวมมีการปฏิบัติระดับมาก ($\bar{X} = 4.25$, S.D. = 0.51) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการนำหลักสูตรไปใช้มีค่าเฉลี่ยสูงสุดระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.58$, S.D. = 0.38) ส่วนด้านการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการใช้หลักสูตรมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ($\bar{X} = 3.90$, S.D. = 0.57) โดยการนิเทศภายในผู้บริหารเห็นว่ายังปฏิบัติระดับปานกลาง และต้องการรูปแบบการนิเทศที่หลากหลาย และ 2) แนวทางการบริหารหลักสูตรแบบมีส่วนร่วม PIE MODEL มีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ P-Planning การวางแผน I-Implementation การดำเนินการ และ E-Evaluation การประเมินผล ภายใต้ขอบข่ายบริหารจัดการหลักสูตร 4 ด้าน ได้แก่ การวางแผน การนำไปใช้ การนิเทศติดตามผล และการประเมินผลหลักสูตร ขับเคลื่อนผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างเป็นระบบระหว่างผู้บริหาร นักสหวิชาชีพ ครู และผู้ปกครอง ใน 4 ด้าน ได้แก่ การตัดสินใจ การปฏิบัติการ ผลประโยชน์ และการประเมินผล การนำแนวทางนี้ไปประยุกต์ใช้เป็นการยกระดับการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลสำหรับศูนย์การศึกษาพิเศษหรือสถานศึกษา เพื่อส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การบริหารหลักสูตรแบบมีส่วนร่วม, รูปแบบพีอีไอ, เด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ, การส่งเสริมการเรียนรู้, ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดลำพูน

Abstract

This research aimed to study 1) The current state and problems of participatory curriculum management, and 2) Guidelines for participatory curriculum management to promote learning for children with special needs at the Lamphun Special Education Center under the Special Education Bureau. The study was conducted in two phases. Phase 1 investigated the current state and problems by surveying opinions from administrators, multidisciplinary team members, teachers, and parents, comprising a total population of 200 people, with 199 respondents returning the questionnaire. The research instrument was a 5-point rating scale questionnaire, and data were analyzed using mean and standard deviation. Phase 2 proposed guidelines through an expert seminar with seven purposively selected experts. The research instruments included a focus group discussion guide, and data were analyzed using content analysis. The results showed that: 1) The overall current state and problems were practiced at a high level ($\bar{X} = 4.25$, S.D. = 0.51). When considering each aspect, curriculum implementation had the highest mean at the highest level ($\bar{X} = 4.58$, S.D. = 0.38), while supervision, monitoring, and evaluation of curriculum use had the lowest mean ($\bar{X} = 3.90$, S.D. = 0.57), with administrators perceiving internal supervision as still practiced at a moderate level and requiring diverse supervisory formats; and 2) The guidelines for participatory curriculum management based on the PIE MODEL consisted of key components: P-Planning, I-Implementation, and E-Evaluation. These operated under four areas of curriculum management scope: planning, implementation, supervisory monitoring, and evaluation. It was driven through a systematic participatory process among administrators, multidisciplinary team members, teachers, and parents across four aspects: decision-making, operation, benefit-sharing, and evaluation. Applying these guidelines elevates individual education plans for special education centers or schools to sustainably promote learners' potential development.

Keywords: Participatory Curriculum Management, PIE MODEL, Children with Special Needs, Learning Promotion, Lamphun Special Education Center

บทนำ

แผนยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2562) ได้กำหนดทิศทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้ได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างทั่วถึง เท่าเทียม มีคุณภาพ และตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยเฉพาะเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษที่ต้องได้รับการพัฒนาศักยภาพผ่านแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) และการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาที่ยืดหยุ่น ซึ่งต้องอาศัยการกระจายอำนาจและการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียน ครอบครัว และชุมชน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) การทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบใน 4 ระดับ ได้แก่ การร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมประเมินผล ระหว่างผู้บริหาร ครู นักสหวิชาชีพ และผู้ปกครอง คือ กลไกสำคัญในการยกระดับคุณภาพการศึกษาและสร้างความสัมพันธ์อันดีในการพัฒนาผู้เรียนอย่างยั่งยืน (นิเวศน์ วงศ์สุวรรณ และอินฉา ศิริวรรณ, 2560) นอกจากนี้ การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมเชิงระบบ ตั้งแต่การร่วมรับรู้ คิด ศึกษา ค้นคว้า และไปจนถึงการควบคุม ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานร่วมกัน ยังถือเป็นหัวใจสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมให้สถานศึกษาเกิดประสิทธิภาพและปรับตัวตอบสนองต่อสถานการณ์และ

การเปลี่ยนแปลงของสังคมผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมเชิงระบบได้อย่างเป็นเอกภาพ (พระใบฎีกาณพงษกร กนตวณโณ (ปันทอง), 2566) กระบวนการเหล่านี้จึงต้องอาศัยการวิเคราะห์บริบทเชิงรุกร่วมกับการทำงานเชิงระบบที่เป็นเอกภาพ

จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า การจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษจะบรรลุความสำเร็จได้นั้น จำเป็นต้องมีกระบวนการจัดประสบการณ์ทางการศึกษาที่มีความหมายและยืดหยุ่น โดยอาศัยหลักการออกแบบหลักสูตรย้อนกลับ และการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ เพื่อสร้างโอกาสให้ผู้เรียนได้เกิดการพัฒนาศักยภาพรอบด้าน (ทิศนา แคมมณี, 2561) ตลอดจนคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลผ่านทฤษฎีหุปัญญา ซึ่งมุ่งเน้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความถนัดเฉพาะบุคคล สอดคล้องกับแนวคิดทางศึกษาพิเศษที่มุ่งเน้นการจัดสภาพแวดล้อมที่มีข้อจำกัดน้อยที่สุด และการสร้างความร่วมมือในลักษณะสหวิทยาการร่วมกันระหว่างกลุ่มวิชาชีพ (ยุทธศักดิ์ ภูผารักษ์ และธารินทร์ รสานนท์, 2565) อีกทั้งการนำนวัตกรรมหรือหลักการจัดการศึกษาเฉพาะทางอย่างแนวการศึกษาออลดอร์ฟ มาบูรณาการในหลักสูตรสถานศึกษาผ่านกิจกรรมศิลปะบำบัด ดนตรีบำบัด และกิจกรรมการเคลื่อนไหว ย่อมส่งผลให้การพัฒนาศักยภาพทั้งด้านกล้ามเนื้อ ประสาทสัมผัส อารมณ์ และสังคมของผู้เรียนเป็นไปอย่างองค์รวมสมดุล (ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดลำพูน, 2568) อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้จริง ต้องได้รับการสนับสนุนขับเคลื่อนจากผู้บริหารในฐานะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ร่วมกับการมีส่วนร่วมอย่างเข้มแข็งของครูผู้สอนในการออกแบบการเรียนรู้ และแรงสนับสนุนจากผู้ปกครอง รวมถึงชุมชน เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและเอื้อต่อการเรียนรู้อย่างยั่งยืน (ฉัตรชัย ดิพิมาย และณฐาพัชร วรพงศ์พัชร, 2566) แม้กฎหมายและทฤษฎีจะให้ความสำคัญกับหลักสูตรและการมีส่วนร่วม แต่ในมิติของสภาพความเป็นจริงในปัจจุบัน ขนาดและความรุนแรงของปัญหาเกี่ยวกับเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษยังคงเป็นประเด็นเร่งด่วน โดยข้อมูลสถิติจากแผนพัฒนาการศึกษาจังหวัดลำพูน ระบุว่า มีคนพิการที่ขึ้นทะเบียนสะสมในจังหวัดกว่า 11,000 คน ซึ่งในจำนวนนี้เป็นกลุ่มเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษที่กระจายตัวอยู่ในเขตอำเภอต่าง ๆ และจำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม พื้นฟูสมรรถภาพ และเตรียมความพร้อมทางการศึกษาเป็นจำนวนมาก (สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดลำพูน, 2566) และมีเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษสังกัดศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดลำพูน จำนวน 241 คน จำแนกการมารับบริการ 2 ประเภท คือ ผู้เรียนที่มารับบริการในศูนย์การศึกษาพิเศษฯ จำนวน 97 คน และผู้เรียนที่รับบริการที่หน่วยบริการประจำอำเภอต่าง ๆ และรับบริการที่บ้าน จำนวน 144 คน (ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดลำพูน, 2568) อย่างไรก็ตาม ปัญหาสำคัญในเชิงการบริหารงานวิชาการที่มักพบ คือ สถานศึกษาขาดความเชื่อมโยงและการบูรณาการร่วมกันระหว่างกลุ่มวิชาชีพและผู้ปกครอง ส่งผลให้กระบวนการปรับกิจกรรม สื่อ อุปกรณ์ และสภาพแวดล้อมไม่สอดคล้องกับพัฒนาการเฉพาะด้านของเด็กอย่างแท้จริง ทฤษฎีและงานวิจัยด้านการศึกษาพิเศษระบุว่า หากสถานศึกษาขาดการสื่อสารและความร่วมมือที่เป็นระบบ ย่อมส่งผลกระทบต่อความต่อเนื่องในการจัดสรรทรัพยากรและการส่งต่อวัฏกรรมทางการศึกษา ตลอดจนทำให้การดำเนินงานตามแผนเฉพาะบุคคลขาดประสิทธิภาพ ไม่สามารถตอบสนองต่อวิถีชีวิตอัตลักษณ์ และความต้องการที่แท้จริงของชุมชนและตัวผู้เรียนได้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560); (ช่อทิพย์ มงคลวัช และณิรดา เวชญาลักษณ์, 2565) ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดลำพูน สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ มีบทบาทหน้าที่หลักในการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม พื้นฟูสมรรถภาพ และเตรียมความพร้อมสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษทุกประเภทก่อนส่งต่อไปยังสถานศึกษาอื่น ผ่านการให้บริการทั้งในรูปแบบไป - กลับ หน่วยบริการประจำอำเภอ 5 แห่ง (ได้แก่ หน่วยบริการประจำอำเภอบ้านธิ แม่ทา บ้านโฮ้ง หงษ์หัวช้าง และลี้) รวมถึงการให้บริการฟื้นฟู ณ ที่บ้าน (ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดลำพูน, 2568) แม้ว่าจะงานหลักสูตรจะเป็นหัวใจสำคัญที่ต้องอาศัยความร่วมมืออย่างเป็นระบบจากทุกภาคส่วน ประกอบด้วย ผู้บริหาร ครู นักสหวิชาชีพ และผู้ปกครอง แต่จากการดำเนินงานจริงในปัจจุบันกลับพบปัญหาสำคัญ คือ แนวทางการพัฒนาผู้เรียนยังไม่มี ความชัดเจน บุคลากรมีการทำงานในลักษณะแยกส่วน ขาดการเชื่อมโยงเชิงระบบการมีส่วนร่วม และขาดการส่งต่อข้อมูลสารสนเทศ

อย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้กระบวนการบริหารจัดการหลักสูตรเกิดความล่าช้า ไม่สอดคล้องกับเป้าหมาย และไม่สามารถประเมินผลสัมฤทธิ์ตามสภาพจริงเพื่อตอบสนองต่อข้อจำกัดหรือพัฒนาศักยภาพที่แท้จริงของผู้เรียนในศูนย์ฯ ได้อย่างเต็มที่

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความจำเป็นเร่งด่วนในการนำหลักการมีส่วนร่วมทั้ง 4 ด้าน มาศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และพัฒนาเป็นแนวทางการบริหารหลักสูตรแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดลำพูน วิจัยครั้งนี้จะช่วยให้สถานศึกษามีแนวทางการบริหารหลักสูตรที่ชัดเจน เป็นระบบ และปฏิบัติได้จริง ช่วยให้ผู้บริหารและครูสามารถวางแผนตัดสินใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังช่วยให้ผู้ปกครองและเครือข่ายสหวิชาชีพได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการเรียนการสอนอย่างมีทิศทาง ซึ่งประโยชน์สูงสุดจะเกิดแก่ตัวผู้เรียนที่จะได้รับโอกาสในการพัฒนาทักษะวิชาการ ทักษะชีวิต และทักษะทางสังคมที่สอดคล้องกับศักยภาพและความต้องการเฉพาะบุคคลอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารหลักสูตรแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดลำพูน สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ
2. เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารหลักสูตรแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดลำพูน สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยแบ่งการดำเนินการวิจัยออกเป็น 2 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารหลักสูตรแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ และระยะที่ 2 แนวทางการบริหารหลักสูตรแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ ซึ่งมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

บุคลากรและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดลำพูน สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ประจำปีการศึกษา 2568 รวมทั้งสิ้น 200 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา นักสหวิชาชีพ (นักกิจกรรมบำบัด และนักกายภาพบำบัด) ครูผู้สอน และผู้ปกครองนักเรียน เนื่องจากประชากรมีจำนวนจำกัดและมีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรง ผู้วิจัยจึงใช้ประชากรทั้งหมดเป็นกลุ่มตัวอย่างเชิงเป้าหมายในการตอบแบบสอบถาม (Total Population Sampling) โดยมีเกณฑ์คัดเข้า คือ เป็นผู้ปฏิบัติงานหรือรับบริการในศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดลำพูน เป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 1 ภาคการศึกษา โดยผู้วิจัยได้รับข้อมูลกลับคืนที่สมบูรณ์ จำนวน 199 คน คิดเป็นร้อยละ 99.50 (งดเว้นการตอบ 1 คน เนื่องจากเป็นผู้บริหารที่เพิ่งย้ายมาดำรงตำแหน่งใหม่และทราบบริบทการดำเนินงานของพื้นที่ยังไม่ครบถ้วน)

ผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้ทรงคุณวุฒิที่เข้าร่วมการประชุมสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ เพื่อพิจารณาและรับรองแนวทาง จำนวน 7 คน ซึ่งได้มาโดยวิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามเกณฑ์คุณสมบัติ ดังนี้ 1) ผู้อำนวยการสถานศึกษาที่มีประสบการณ์ด้านการศึกษาพิเศษ ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการไม่น้อยกว่า 3 ปีขึ้นไป จำนวน 3 คน 2) ผู้อำนวยการสถานศึกษาที่มีประสบการณ์ด้านกิจกรรมบำบัดหรือกายภาพบำบัด ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการไม่น้อยกว่า 3 ปีขึ้นไป จำนวน 2 คน และ 3) ผู้เชี่ยวชาญหรืออาจารย์ที่มีประสบการณ์ด้านการศึกษาพิเศษ ไม่น้อยกว่า 3 ปีขึ้นไป จำนวน 2 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ระยะที่ 1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (เพศ, อายุ, สถานภาพบุคลากร, ระยะเวลาการปฏิบัติงาน/รับบริการ) ลักษณะเป็นข้อคำถามแบบเลือกตอบ (Checklist)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารหลักสูตรแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดลำพูน สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ โดยมีองค์ประกอบของหลักการมีส่วนร่วม 4 ด้าน ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ 3) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และ 4) การมีส่วนร่วมในการประเมิน บูรณาการร่วมกับการบริหารจัดการหลักสูตร 4 ด้าน ได้แก่ 1) การวางแผนหลักสูตร 2) การนำหลักสูตรไปใช้ 3) การนิเทศติดตาม ผลการใช้ และ 4) การประเมินผลหลักสูตร จำนวน 20 ข้อ ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามวิธีของลิเคิร์ต โดยกำหนดค่าระดับคะแนนเป็น 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด (Likert, R., 1967)

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับแนวทางการบริหารหลักสูตรแบบมีส่วนร่วม ลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด (Open-ended Questions)

ระยะที่ 2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแนวทางสนทนากลุ่ม

ร่างแนวทางการบริหารหลักสูตรแบบมีส่วนร่วม ที่ยกร่างขึ้นจากผลการศึกษาเชิงปริมาณและวรรณกรรม ในบทที่ 2 ประเด็นแนวทางสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion Guide) สำหรับใช้ดำเนินการประชุมสัมมนา อิงผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งผ่านการประเมินความตรงเชิงโครงสร้างและความเหมาะสมของภาษาจากผู้เชี่ยวชาญชุดตรวจ IOC เรียบร้อยแล้ว

การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้รับการพัฒนาจากการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักการมีส่วนร่วมและการบริหารจัดการหลักสูตร โดยผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ระหว่าง 0.67 - 1.00 จากนั้นนำไปทดลองใช้ (Try-out) กับกลุ่มที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน จำนวน 30 คน เพื่อหาความเชื่อมั่น (Reliability) โดยคำนวณค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.92

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามลำดับขั้นตอนและระยะเวลา ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ (กันยายน 2568 - ตุลาคม 2568) ผู้วิจัยทำหนังสือขออนุญาต เก็บข้อมูลจากศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดลำพูน เพื่อเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย นำส่งแบบสอบถามฉบับจริงให้แก่ผู้บริหาร ครู นักสหวิชาชีพ และแจกจ่ายแจกรายละเอียดแก่ผู้ปกครองนักเรียน โดยขอความอนุเคราะห์ครูประจำห้องเรียนช่วย รวบรวมและตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามกลับคืนด้วยตนเอง ได้ข้อมูลสมบูรณ์ 199 ฉบับ (เนื่องจากผู้บริหารเพิกขยมาดำรงตำแหน่งใหม่และยังไม่ทราบบริบทการดำเนินงานของสถานศึกษาอย่างครบถ้วน)

ขั้นตอนที่ 2 การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ (พฤศจิกายน 2568 - ธันวาคม 2568) ผู้วิจัยนำผลสถิติจากระยะที่ 1 มาวิเคราะห์จากนั้นทำหนังสือเชิญผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 7 ท่าน เข้าร่วม การประชุมสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญร่วมกับการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ณ ห้องประชุมโรงเรียนโสตศึกษาอนุสารสุนทร โดยจัดกระบวนการแลกเปลี่ยน ความคิดเห็น วิพากษ์ และรับรองแนวทาง รวบรวมข้อมูลผ่านการบันทึกเสียง บันทึกภาพ การจดบันทึกภาคสนาม โดยใช้เวลาในการจัดประชุมสัมมนาและสนทนากลุ่มรวม 3 ชั่วโมง

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์เชิงปริมาณใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เพื่อสรุปสภาพปัจจุบันและระดับปัญหา
2. การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ตามแนวคิดหลักการจัดหมวดหมู่ข้อมูลของ ทิศนา ขัมมณี ร่วมกับการตีความรวบยอด นำข้อมูลจากการจดบันทึกภาคสนาม และเทปบันทึกเสียงมาทำการถอดความแบบคำต่อคำ (Verbatim Transcription) ดำเนินการลงรหัสข้อมูล (Coding) จัดกลุ่มประเด็นตามกรอบแนวคิดวิจัย และเรียบเรียงเป็นความเรียงอธิบายโครงสร้างแนวทาง 3 ระยะอย่างเป็นระบบ (ทิศนา ขัมมณี, 2561)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การบริหารหลักสูตรแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดลำพูน สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาของการบริหารหลักสูตรแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดลำพูน สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ภาพรวมสภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารหลักสูตรแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดลำพูน สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ

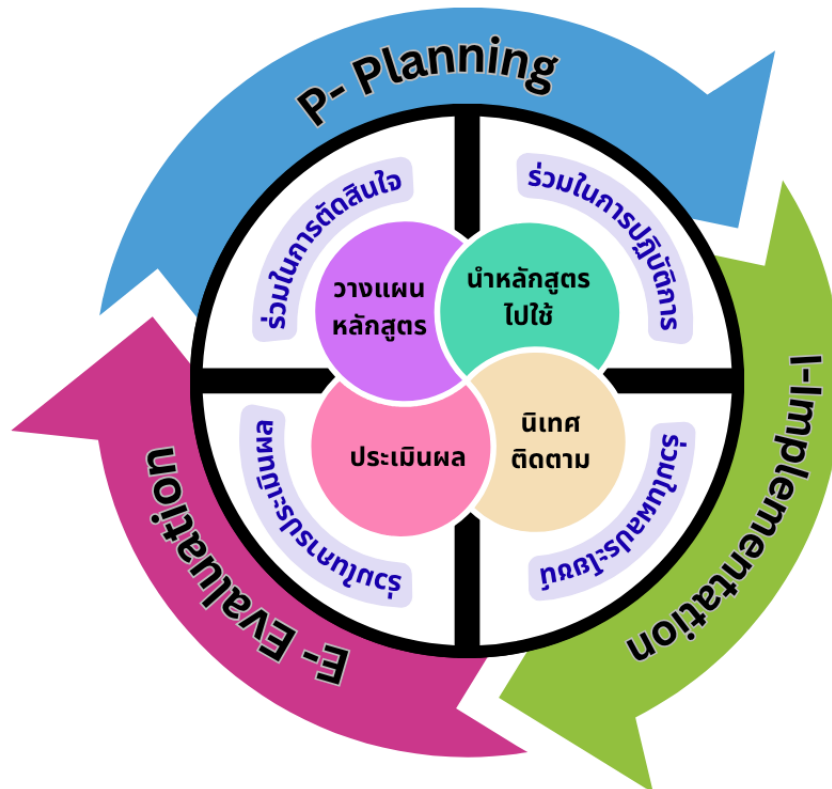
ด้านการบริหารหลักสูตรแบบมีส่วนร่วม	$\bar{X}$	S.D.	ระดับสภาพการปฏิบัติ	อันดับ
ด้านการวางแผนหลักสูตร (Curriculum Planning)	4.32	0.49	มาก	2
ด้านการนำหลักสูตรไปใช้ (Curriculum Implementation)	4.58	0.38	มากที่สุด	1
ด้านการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการใช้หลักสูตร (Supervision and Monitoring)	3.90	0.57	มาก	4
ด้านการประเมินหลักสูตร (Curriculum Evaluation)	4.20	0.61	มาก	3
รวม	4.25	0.51	มาก	

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ภาพรวมสภาพปัจจุบันการบริหารหลักสูตรแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดลำพูน สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ พบว่า ในภาพรวมของประชากรทุกกลุ่มมีระดับสภาพการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.25$, S.D. = 0.51) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการนำหลักสูตรไปใช้มีคะแนนเฉลี่ยสูงที่สุด ($\bar{X} = 4.58$, S.D. = 0.38) โดยมีสภาพการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านการวางแผนหลักสูตร มีคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.32$, S.D. = 0.49) และด้านการประเมินหลักสูตร มีคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.20$, S.D. = 0.61) ซึ่งมีสภาพการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ตามลำดับ ในขณะที่ด้านการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการใช้หลักสูตร มีคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.90$, S.D. = 0.57) ของสภาพการปฏิบัติงานต่ำที่สุดแต่ยังคงอยู่ในระดับมาก ซึ่งเมื่อวิเคราะห์เชิงลึกพบอุปสรรคสำคัญในกลุ่มผู้บริหารสถานศึกษาที่ประเมินระดับสภาพการปฏิบัติงานด้านการนิเทศภายในไว้เพียงระดับปานกลาง เท่านั้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการพัฒนารูปแบบการนิเทศที่หลากหลาย เพื่อลดความวิตกกังวลของครูผู้ปฏิบัติงาน

2. ผลการศึกษาแนวทางการบริหารหลักสูตรแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดลำพูน สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ

จากการสังเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยจัดประชุมสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship-based seminar) เพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิร่วมวิพากษ์ ตรวจสอบ และชี้แนะแนวทางอย่างละเอียด ผู้วิจัยสามารถสรุปผล ดังนี้

PIE - Model

ภาพที่ 1 แนวทางการบริหารหลักสูตรแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดลำพูน สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ

จากการบริหารหลักสูตรแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ (PIE MODEL) ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นนั้น แสดงให้เห็นถึงปฏิสัมพันธ์เชิงระบบ (Systematic Interaction) ที่มีลักษณะเป็นองค์รวม โดยโครงสร้างของโมเดลถูกจัดวางความสัมพันธ์ออกเป็น 3 ชั้นภูมิ ที่มีความเชื่อมโยงกันอย่างเป็นพลวัต (Dynamic) จากภายในสู่ภายนอก ดังนี้

การบริหารจัดการหลักสูตร วงในสุดของโมเดล ทำหน้าที่เป็นแกนหลักของการบริหารจัดการ ประกอบด้วย ขอบข่ายงานหลักสูตร 4 ด้าน ได้แก่ การวางแผนหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ การนิเทศติดตาม และการประเมินผล หลักสูตร ภารกิจทั้ง 4 ด้านนี้ถือเป็นโครงสร้างพื้นฐานสำคัญ ในการขับเคลื่อนคุณภาพการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล ซึ่งผู้บริหาร นักสหวิชาชีพ ครู และผู้ปกครองมีส่วนร่วมสำคัญยิ่งที่ต้องร่วมกันดำเนินการ ถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของศูนย์การศึกษาพิเศษ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการนำหลักสูตรไปใช้ที่ต้องแปรเปลี่ยนไปสู่การปฏิบัติจริงในระดับห้องเรียน และด้านการนิเทศติดตามที่มีลักษณะกัลยาณมิตรเพื่อลดความวิตกกังวลของครูผู้สอน

หลักการมีส่วนร่วม วงชั้นที่สองทำหน้าที่เชื่อมต่อ โดยนำเอา “กระบวนการมีส่วนร่วม 4 มิติ” ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล เข้ามาบูรณาการเข้ากับภารกิจงานหลักสูตรในวงในสุด การจัดวางองค์ประกอบในลักษณะนี้ เป็นการสะท้อนว่า งานหลักสูตรในแต่ละด้านจะไม่อาจดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพหากขาดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ประกอบด้วย ผู้บริหาร นักศึกษาชีพ ครู และผู้ปกครอง เป็นการสร้างการยอมรับร่วมกันในการพัฒนาศักยภาพผู้เรียน โดยมีเป้าหมายเดียวกันเพื่อพัฒนาองค์กรให้มีประสิทธิภาพและเกิดความเข้มแข็งในกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

PIE MODEL วงนอกสุดซึ่งล้อมรอบด้วยลูกศรตามเข็มนาฬิกาของกระบวนการ PIE MODEL ได้แก่ P-Planning (การวางแผน) I-Implementation (การดำเนินการ) และ E-Evaluation (การประเมินผล) ทำหน้าที่เป็นวัฏจักรการบริหาร ที่คอยกำกับ ทิศทาง ให้แก่ระบบทั้งหมด ลูกศรที่หมุนเวียนต่อเนื่องสะท้อนถึงแนวคิดการพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่องที่ไม่หยุดนิ่ง โดย P-Planning จะเป็นตัวนำทางในการร่วมตัดสินใจวางแผนหลักสูตร, I-Implementation เป็นฐานในการร่วมปฏิบัติการและการรับประโยชน์ในการนำหลักสูตรไปใช้รวมถึงการนิเทศ, และ E-Evaluation เป็นเครื่องมือในการร่วมตรวจสอบและประเมินผลเพื่อสะท้อนข้อมูลกลับ (Feedback Loop) ในการปรับปรุงระบบในรอบถัดไป

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่อง การบริหารหลักสูตรแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดลำพูน สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. สภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารหลักสูตรแบบมีส่วนร่วมในสถาบันการศึกษาพิเศษ จากผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารหลักสูตรแบบมีส่วนร่วมในภาพรวมมีระดับการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.25$, S.D. = 0.51) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการนำหลักสูตรไปใช้ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.58$, S.D. = 0.38) ขณะที่ ด้านการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการใช้หลักสูตร มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ($\bar{X} = 3.90$, S.D. = 0.57) ผลลัพธ์ดังกล่าวสามารถประมวลผลเชิงทฤษฎีและบริบทปฏิบัติได้ว่า เกิดจากการที่สถานศึกษามุ่งเน้นการปฏิบัติตามนโยบายขับเคลื่อนหลักสูตรลงสู่ห้องเรียนอย่างเข้มแข็ง แต่ในทางกลับกัน กลไกการนิเทศ และติดตามผลกลับเป็นจุดวิกฤตของการบริหารจัดการหลักสูตรพิเศษ ซึ่งเมื่อวิเคราะห์เชิงลึกจะพบความสอดคล้องกันของข้อมูลใน 2 ประเด็นสำคัญ คือ กลุ่มผู้บริหารสถานศึกษาประเมินสภาพการปฏิบัติงานด้านการนิเทศภายในไว้เพียงระดับปานกลาง และกลุ่มผู้ปกครองนักเรียนประเมินความต้องการมีส่วนร่วมในการสร้างเครื่องมือวัดและประเมินผลไว้ในระดับปานกลางเช่นเดียวกัน (พระใบฎีกาณพชกร กนตวณโณ (ปิ่นทอง), 2566) การบริหารแบบมีส่วนร่วมเชิงระบบและองค์ประกอบการมีส่วนร่วม 4 ขั้นตอน ซึ่งระบุว่า ความสำเร็จของการบริหารสถานศึกษาจะต้องเกิดความสมดุลเชื่อมโยงกันตั้งแต่ขั้นการร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ ไปจนถึงขั้นการร่วมประเมินผล ระบบการนิเทศและประเมินผลของสถานศึกษาเฉพาะทาง ยังคงมีข้อจำกัดเชิงโครงสร้างและขาดแคลนบุคลากรเฉพาะทางในการกำกับดูแล ส่งผลให้ครูผู้ปฏิบัติงานเกิดความวิตกกังวล และผู้ปกครองยังไม่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นการประเมินผล ได้อย่างเต็มศักยภาพ (สุพันธุ์ เชิดฉัน และธารินทร์ รสานนท์, 2566) ทั้งนี้ สภาพปัญหาหลักของการบริหารงานวิชาการและการนิเทศภายในของศูนย์การศึกษาพิเศษ มักมีข้อจำกัดสำคัญด้านอัตรากำลังบุคลากรเฉพาะทาง และระบบการนิเทศมักยึดติดกับรูปแบบการกำกับตรวจสอบแบบดั้งเดิม ส่งผลให้ครูผู้ปฏิบัติงานเกิดความเครียดและต้องการรูปแบบการนิเทศที่หลากหลาย ยืดหยุ่น มีลักษณะเป็นกัลยาณมิตรเพื่อลดความวิตกกังวลในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (ช่อทิพย์ มงคลธวัช และณิรดา เวชญาลักษณ์, 2565) นอกจากนี้ การวิเคราะห์ประมวลผล

ในมิติด้านศักยภาพบุคลากรและการมีส่วนร่วมของเครือข่าย ยังสะท้อนถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมองค์กรเพื่อยกระดับสมรรถนะครูผู้สอน การบริหารหลักสูตรสำหรับเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษของศูนย์การศึกษาพิเศษ พบว่า มิติด้านการพัฒนาบุคลากรเป็นส่วนที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดเนื่องจากขาดการพัฒนาองค์ความรู้ที่เพียงพอ จึงจำเป็นต้องแก้ไขด้วยระบบการติดตามนิเทศอย่างต่อเนื่องเพื่อยกระดับการจัดการเรียนรู้ อย่างไรก็ตาม แม้จะมีข้อจำกัดด้านการนิเทศ แต่จุดแข็งที่ค้นพบ คือ ระบบการทำงานเป็นทีมสหวิชาชีพและการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ ในการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) มีความเข้มแข็งเป็นอย่างยิ่ง (นกสินธุ์ ดวงประภา และพนิดา สีนสุวรรณ, 2568) การทำงานร่วมกันแบบสหวิทยาการ (Transdisciplinary Team) เป็นการบูรณาการองค์ความรู้ระหว่างผู้บริหาร ครู นักสหวิชาชีพ และผู้ปกครอง เป็นหัวใจสำคัญของการข้ามข้อจำกัดรายบุคคลของผู้เรียน ที่พบว่า การเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและนักวิชาชีพเฉพาะทาง เช่น นักกิจกรรมบำบัด หรือนักกายภาพบำบัด ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการคิด วางแผน ปรับเปลี่ยนหลักสูตร ตลอดจนการยกย่องหลักสูตรฟื้นฟูสมรรถภาพรายบุคคล ถือเป็นกลไกเชิงประจักษ์ที่ช่วยเปลี่ยนผ่านและส่งต่อความช่วยเหลือทางการศึกษาจากห้องเรียนสู่บ้านอย่างมีประสิทธิภาพ (พิชญาคินี สุยะตา และคณะ, 2566) ส่งผลให้การพัฒนาศักยภาพเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษดำเนินไปได้อย่างรอบด้าน เป็นระบบ และเกิดความยั่งยืนในตัวผู้เรียนอย่างแท้จริง

2. แนวทางการบริหารหลักสูตรแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ จากผลการวิจัยพบว่า แนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรแบบมีส่วนร่วมที่พัฒนาขึ้นผ่าน PIE MODEL แสดงให้เห็นถึงปฏิสัมพันธ์เชิงระบบ มีลักษณะเป็นองค์รวมผ่านโครงสร้าง 3 ชั้นภูมิอย่างเป็นพลวัต โดยมีภารกิจงานหลักสูตร 4 ด้าน คือ การวางแผน การนำไปใช้ การนิเทศติดตาม และการประเมินผล (กชมน ถนอมทรัพย์ และคณะ, 2568) เป็นหัวใจสำคัญในการขับเคลื่อนการศึกษาเฉพาะบุคคลของศูนย์การศึกษาพิเศษ เชื่อมต่อดัวยวงชั้นที่สอง คือ หลักการมีส่วนร่วม 4 มิติ คือ ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติการ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมประเมินผล ที่ดึงผู้บริหาร นักสหวิชาชีพ ครู และผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างการยอมรับร่วมกัน (สละไพบิย์ ขาววิเศษ และสุชาดา บุปผา, 2567) และกำกับทิศทางด้วยวงนอกสุดผ่านวัฏจักร PIE MODEL (P-Planning, I-Implementation, E-Evaluation) ที่หมุนเวียนต่อเนื่องเพื่อเกิดวงจรสะท้อนข้อมูลกลับ (Feedback Loop) ในการพัฒนาคุณภาพอย่างไม่หยุดนิ่ง ซึ่งปฏิสัมพันธ์เชิงระบบดังกล่าวนำไปสู่ผลลัพธ์ปลายทางอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งการส่งเสริมให้นักเรียนมีพัฒนาการครบทุกด้านและพึ่งพาตนเองได้ ครูเกิดสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เฉพาะบุคคล (สุนิษา ชานนท์, 2567) ผู้ปกครองมีส่วนร่วมส่งเสริมการเรียนรู้จากโรงเรียนสู่บ้าน และผู้บริหารได้ระบบการบริหารหลักสูตรที่มีประสิทธิภาพ นำไปสู่การพัฒนาองค์กรอย่างยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่

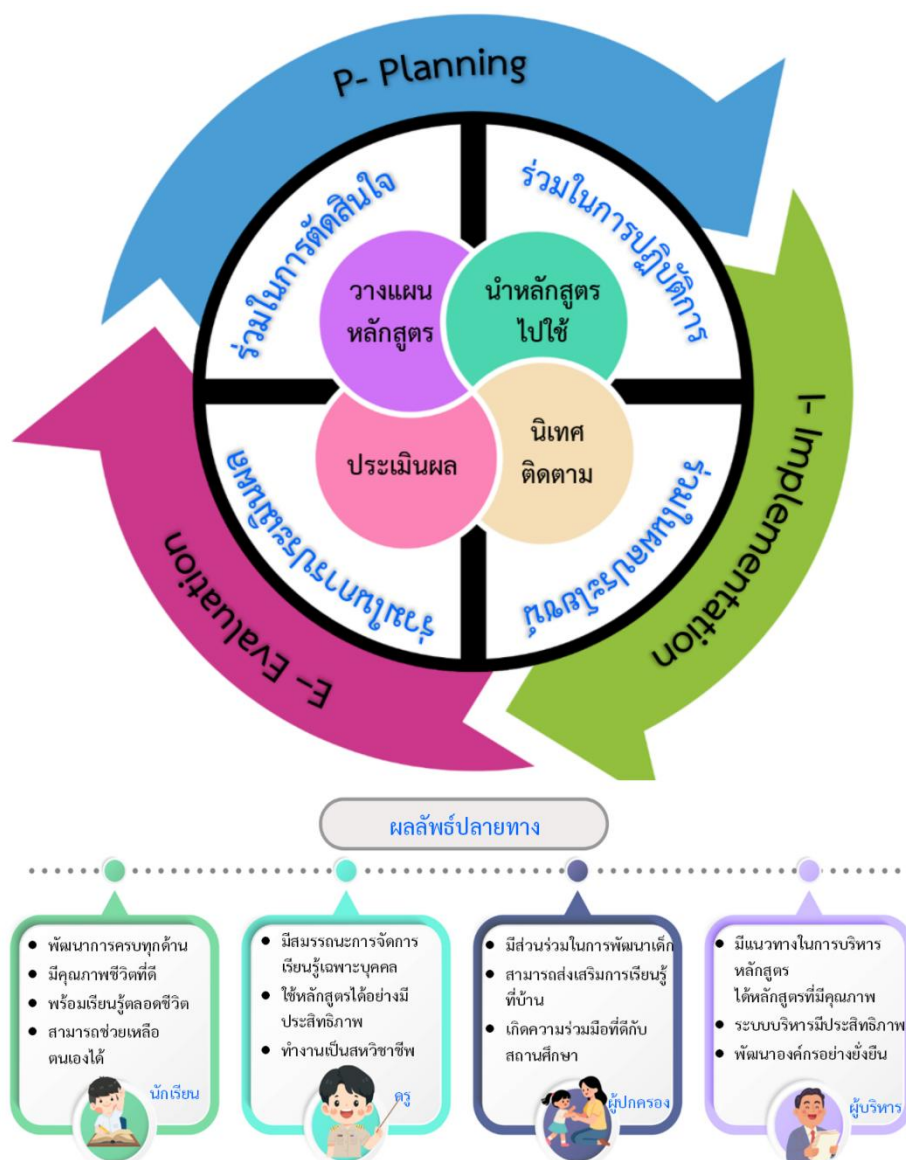
องค์ความรู้การวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์องค์ความรู้ในรูปแบบของโมเดลแนวทางการบริหารหลักสูตรแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดลำพูน สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ผู้วิจัยสามารถสรุปองค์ความรู้ คือ PIE-MODEL

P-Planning การวางแผน เป็นการบริหารจัดการที่ตรงกับ “การวางแผนหลักสูตร” ในวงรอบในสุด โดยขับเคลื่อนผ่าน “การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ” ของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้แก่ ผู้บริหาร ครู นักสหวิชาชีพ และผู้ปกครอง ซึ่งในระยะนี้จะมุ่งเน้นที่การร่วมกันวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการจำเป็นพิเศษเฉพาะบุคคล เพื่อนำไปสู่การกำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และการออกแบบโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษาที่มีความยืดหยุ่นสูง พร้อมสำหรับการนำไปปรับใช้ในระดับห้องเรียนและการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลได้อย่างมีทิศทาง

I-Implementation การดำเนินการ เป็นระยะขับเคลื่อนเชิงปฏิบัติการที่ตรงกับ “การนำหลักสูตรไปใช้” และ “การนิเทศ ติดตาม” ในวงใน โดยอาศัยหลักการ “การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ” และ “การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์” ร่วมกัน ซึ่งในระยะนี้ครูผู้สอนจะนำหลักสูตรและแผนเฉพาะบุคคลไปสู่การจัดการเรียนรู้จริง โดยมีนักสหวิชาชีพคอยสนับสนุนกระบวนการบำบัดฟื้นฟู และมีผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมการเรียนรู้ต่อยอดที่บ้าน ขณะเดียวกันจะเกิดกระบวนการนิเทศติดตามภายในรูปแบบใหม่ที่มีลักษณะกัลยาณมิตรสะท้อนคิดร่วมกัน (Collaborative Reflection) ซึ่งช่วยลดความวิตกกังวลของครูผู้สอน และเปลี่ยนผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้จากโรงเรียนสู่ครอบครัวได้

E-Evaluation การประเมินผล เป็นระยะตรวจสอบสะท้อนกลับที่ตรงกับ “การประเมินผลหลักสูตร” ในแกนกลาง ผ่านกระบวนการ “การมีส่วนร่วมในการประเมินผล” ของทุกฝ่าย ระยะนี้ไม่ใช่เพียงการประเมินเพื่อตัดสินผลหรือรวบรวมเอกสาร แต่เป็นการประเมินเพื่อการพัฒนา เพื่อร่วมกันตรวจสอบความก้าวหน้าและการบรรลุผลลัพธ์ปลายทาง ของผู้เรียน ครู ผู้ปกครอง และระบบบริหารของผู้บริหาร จากนั้นจะนำข้อมูลป้อนกลับ (Feedback Loop) ที่ได้จากการประเมินผลร่วมกัน ย้อนกลับไปเป็นฐานข้อมูลในการวางแผน (P - Planning) เพื่อปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรในวงรอบถัดไปอย่างเป็นวัฏจักรต่อเนื่อง

ภาพที่ 2 องค์ความรู้จากการวิจัย “PIE MODEL”

ดังนั้น PIE MODEL ในวงนอกสุดทำงานเป็น "วงจรเชิงระบบที่หมุนเวียนต่อเนื่องไม่มีสิ้นสุด จากการบริหารแบบมีส่วนร่วมในแต่ละระยะ (P-I-E) จะส่งผลลัพธ์เชิงประจักษ์ลงสู่ “ผลลัพธ์ปลายทาง” ของบุคคล 4 กลุ่มหลักอย่างเป็นระบบคุณค่าใหม่ ได้แก่

นักเรียน เกิดการพัฒนาการครบทุกด้าน มีคุณภาพชีวิตที่ดี พร้อมเรียนรู้ตลอดชีวิต และสามารถช่วยเหลือตนเองได้

ครู เกิดสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เฉพาะบุคคล ใช้หลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ และทำงานเป็นทีมสหวิชาชีพ ผู้ปกครอง มีส่วนร่วมพัฒนาเด็กจากโรงเรียนสู่บ้าน และเกิดความร่วมมือที่ดีกับสถานศึกษา

ผู้บริหาร ได้แนวทางบริหารหลักสูตรที่มีประสิทธิภาพ ยกระดับระบบบริหารองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการบริหารหลักสูตรแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดลำพูน สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ สรุปผลได้ว่า สภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารหลักสูตรแบบมีส่วนร่วมในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านการนำหลักสูตรไปใช้มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ขณะที่ด้านการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดเนื่องจากข้อจำกัดด้านอัตรากำลังบุคลากรเฉพาะทางและรูปแบบการนิเทศแบบดั้งเดิม แต่มีจุดแข็งสำคัญ คือ ความเข้มแข็งของทีมสหวิชาชีพและการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผน IEP จากข้อค้นพบดังกล่าว ผู้วิจัยได้พัฒนาแนวทางการบริหารหลักสูตรแบบมีส่วนร่วมผ่าน PIE MODEL ซึ่งแสดงปฏิสัมพันธ์เชิงระบบ 3 ชั้นภูมิ ที่เชื่อมโยงวงในสุด ภารกิจหลักสูตรทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านวางแผน ด้านการนำไปใช้ ด้านการนิเทศและด้านการประเมินผล วงชั้นที่สอง กระบวนการมีส่วนร่วม 4 มิติ ของผู้บริหาร ครู นักสหวิชาชีพ และผู้ปกครอง และวงนอกสุด (วัฏจักรบริหาร P-I-E แบบ Feedback Loop) นำไปสู่ผลลัพธ์ปลายทางที่ทำให้นักเรียนมีพัฒนาการสมวัย ครูเกิดสมรรถนะการสอนเฉพาะบุคคล ผู้ปกครองส่งเสริมการเรียนรู้จากโรงเรียนสู่บ้าน และผู้บริหารมีระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ สำหรับข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้สถานศึกษาควรนำ PIE MODEL ไปปรับใช้ในการพัฒนาระบบการนิเทศภายในเชิงกลไกตามมิตร ยึดหยุ่น และลดความวิตกกังวลของครู พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและนักสหวิชาชีพเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนการประเมินผลและการจัดทำหลักสูตรฟื้นฟูสมรรถภาพรายบุคคลอย่างเป็นรูปธรรม และข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาการประเมินผลสัมฤทธิ์เชิงพฤติกรรมระยะยาวของผู้เรียนจากการใช้ PIE MODEL รวมถึงการพัฒนานวัตกรรมการนิเทศติดตามผ่านระบบดิจิทัลเพื่อก้าวข้ามข้อจำกัดด้านอัตรากำลังและเพิ่มประสิทธิภาพในการส่งต่อการเรียนรู้จากสถานศึกษาสู่บ้านอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กษมน ธนอมทรัพย์ และคณะ. (2568). การบริหารแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาปราจีนบุรี เขต 1. วารสารการอาชีวศึกษากลาง, 9(2), 94-101.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 สำหรับเด็กอายุ 3 - 6 ปี. กรุงเทพมหานคร: สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.
- ฉัตรชัย ดิพิมาย และณฐาพัชร วรพงศ์พัชร. (2566). การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดกิจกรรมพัฒนานักเรียนพิการ กรณีศึกษา ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดสระบุรี. วารสารบริหารการศึกษาบวรบัณฑิต, 23(2), 79-98.

- ช่อทิพย์ มงคลรัช และณิรดา เวชญาลักษณ์. (2565). การศึกษาสภาพและแนวทางการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในสังกัดสำนักบริหารงาน การศึกษาพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. *Journal of Modern Learning Development*, 7(5), 32-49.
- ทิตนา แหมมณี. (2561). ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. (พิมพ์ครั้งที่ 22). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นภสินธุ์ ดวงประภา และพนิดา สีนสุวรรณ. (2568). การบริหารหลักสูตรสถานศึกษา ในระดับการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดลำปาง. *วารสารวิจัยและพัฒนาการศึกษาพิเศษ*, 14(2), 16-31.
- นิเวศน์ วงศ์สุวรรณ และอินดา ศิริวรรณ. (2560). การบริหารแบบมีส่วนร่วม. *วารสารมหาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 4(1), 176-187.
- พระใบฎีกาณพวงกร กนตวณโณ (ปันทอง). (2566). การบริหารการศึกษาแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษาตามหลักพุทธธรรม. *วารสารวิจัยนวัตกรรมการศึกษาและเทคโนโลยี*, 1(3), 9-21.
- พิชญาคินี สุยะตา และคณะ. (2566). การศึกษาแนวทางการบริหารงานกิจกรรมบำบัด ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดเชียงราย. *วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์*, 10(1), 96-111.
- ยุทธศักดิ์ ภูผารักษ์ และธารินทร์ รสานนท์. (2565). การบริหารหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ พุทธศักราช 2562 ของศูนย์การศึกษาพิเศษ ส่วนกลาง กรุงเทพมหานคร. *วารสารศึกษาศาสตร์ มมร*, 10(2), 25-39.
- ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดลำพูน. (2568). สารสนเทศศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดลำพูน ปีการศึกษา 2568. ลำพูน: ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดลำพูน.
- สะไบทิพย์ ขาววิเศษ และสุชาดา บุบผา. (2567). แนวทางการบริหารจัดการเชิงรุกเพื่อบริการช่วยเหลือเฉพาะครอบครัว โดยศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดอุดรธานี. *วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี*, 7(3), 162-177 .
- สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดลำพูน. (2566). แผนพัฒนาการศึกษาจังหวัดลำพูน (พ.ศ. 2566 - 2570) ฉบับทบทวน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567. ลำพูน: สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดลำพูน.
- สุนิษา ชานนท์. (2567). ความต้องการจำเป็นการดำเนินงานการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ กลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพศูนย์การศึกษาพิเศษ เครือข่ายที่ 9. *วารสารปัญญา*, 31(1), 26-39.
- สุพนัณิ เชิดฉั่น และธารินทร์ รสานนท์. (2566). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการของครู ศูนย์การศึกษาพิเศษส่วนกลาง กรุงเทพมหานคร. *วารสารศึกษาศาสตร์ มมร*, 11(1), 23-38.
- Likert, R. (1967). The method of constructing an attitude scale. In M. Fishbein (Ed.), *Readings in attitude theory and measurement* (pp. 90-95). New York: John Wiley & Sons.